

Under krigen ble mengder av materiell lossset i Indre Billefjord. FOTO/ ARKIV ROGER ALBRIGTSEN

Ved Øst-kaia i Indre Billefjord skulle Stortind etter planen losses. FOTO: KJELL DERÅS

Wraket har gjennom årenes løp skapt problemer for lokale fiskere i Indre Billefjord. FOTO: ANTHON SIVERTSEN

I fremmed jord

Den siste dagen i oktober 1944 ankom dampskipet Stortind Indre Billefjord. Noen timer senere rammet katastrofen.

En besetning på 10 nordmenn, to tyske soldater og én norsk passasjer befant seg om bord.

Lasten bestod av 350 fat bensin samt en mengde ammunisjon. Skipet hadde, i likhet med en rekke fartøy, blitt rekvirert av tyskerne for å gå i fraktfart langs kysten av Finnmark.

Rekvirert

Stortind, som fikk vann under kjølen første gang i 1896, var i 1944 et relativt gammelt dampskip. Da hun ble rekvirert i 1940 hadde reder Karl Andreassen fra Sigerfjord i Sortland benyttet henne som tråler i flere år.

At hun kom til å gå i fraktfart med brannfarlig last langs Finnmarkskysten slo neppe karen som så skipet bli tatt av okkupantene.

Høsten 1944

Den 19. oktober befant Stortind seg i Kirkenes. Skipperen, 27 år gamle Kåre Kristiansen, fikk ordre om å ta om bord 100 tonn ammunisjon og avvente nærmere ordre. To dager senere kom ordren om å sette kurs mot Smalfjord i Tana. Klokken 0300 om natten den 24. oktober ankom skipet, lossingen startet tidlig om morgenen.

Etter endt lossing fikk man beskjed om nok en gang å avvente nærmere ordre.

Uønsket last

Skipet skulle gå tomt til Ifjord, men ved kai i Smalfjord fikk man ordre om å ta om bord bensin som skulle til Lakselv. Kaptein Kristiansen protesterte høylytt da skipet ikke var bygget for transport av bensin.

Da den tyske havnekapteinen avfeide protesten forsøkte skipperen å argumentere for at grunnet en bombeskade var ikke skipet i stand til å kunne frakte større last. Protestene falt for døve ører og man ble tvunget til å laste 350 fat bensin i rommet samt en god del stykkods og ammunisjon på

dekk. Lasteoffiseren påbød lukene skalket.

Den 30. oktober kom tyskeres ordre om avgang til Lakselv. Klokken 1600 gikk Stortind mot Honningsvåg. Ved ankomst viste det seg fort at frakt av bensin ikke var det smarteste man kunne foreta seg.

Utlufting

Klokken var 0600 om morgenen den 31. oktober da Stortind la til kai i Honningsvåg. Umiddelbar utlufting av lasterom og lugarer måtte til. Mengden bensingass gjorde forholdene om bord nærmest uutholdelige. Flere av fatene hadde sprunget lekk og medførte at flerfoldige liter bensin måtte pumpes ut og i sjøen. Først klokken 1600 om ettermiddagen kunne kursen settes mot Indre Billefjord hvor lossing var planlagt. Ankomsten fant sted klokken 2300. Ankeret ble sluppet og man la seg til ro på fjorden i påvente av losseordren.

Katastrofen inntreffer

Klokken 0600 om morgenen den 1. november kom ordren om å legge til ved Øst-kaia i Indre Billefjord.

Maskinen ble startet opp og en halv time senere var man klar for å lette anker. Kjettingkassen lå under dekk, da man åpnet kjettingstopperen rauset noe kjetting ut.

Nok til at gnisinger ble skapt som skapte gnister. Under dekk var bensindampen på dette tidspunkt tett da man ikke hadde luftet ut siden ankomst Honningsvåg. Det oppstod brann i kjettingkassen, flammene antente en potetslekk ved lugarene. Sekken fikk man kastet over bord, men det var allerede for sent. Eksplosjonen i lasterommet rev opp fordekket, og hele bensinlasten tok fyr. Matros John Bratland og fyrbøter Carl Ulriksen, som begge befant seg på fordekket, ble drept momentant. De to sterkt forbrente kroppene for gjennom luften og havnet i sjøen. Seks av det øvrige mannskapet måtte berge seg ved å hoppe i sjøen. De resterende kom seg om bord i livbåten akterut. Maskinist Harald Paulsen og fyrbøter Harald Bentsen fikk store brannskader.

Maskinistens opplevelse

Dramatikken som utspant seg om bord kom tydelig frem i sjøfor-

klaringen som ble opptatt i slutten av januar 1945. Ett av vitnene, Maskinist Arne Helge Kristoffer Paulsen fra Sigerfjord, fortalte følgende

– Jeg hørte det ble ropt brann fra mannskapslugaren og sprang ned dit, i trappen møtte jeg kapteinen som kom styrtende opp trappen. Jeg visste at vi hadde et kjemisk brannslukningsapparat der og med det ville jeg forsøke å slukke. Jeg fikk løs brannslukningsapparatet, slått skruen opp og satt strålen mot flammene.

I samme øyeblikk kom den store eksplosjonen. Jeg ble da slengt lengst frem i lugaren, en 8-10 meter og husker ikke mer før jeg igjen befant meg på dekk. Jeg brakk en finger, skadet ankelen og var sterkt forslått, men krøp opp på dekk. Ammunisjonen hadde da begynt å eksplodere og jeg hoppet i sjøen.

Bensinen brant i sjøen og jeg måtte svømme mot vinden, jeg fant noen vrakrester som holdt meg oppe og ble liggende i sjøen i én time før jeg ble reddet opp i en gummi-livbåt. Jeg ble lagt inn på lasarett og samme dag ført til Tromsø med fly for behandling.

Av 350 bensinfat finner man bare rester av et par i umiddelbar nærhet av vraket. SKJERMIDUMP/ DYKKERVIDEO ASBJØRN HEGGELUND

I 2013 fant lokale dykkere Stortinds propell. SKJERMIDUMP/ DYKKERVIDEO ASBJØRN HEGGELUND

En flytende gassbombe

Paulsen ba om å få legge til i forklaringen at under lossing i Honningsvåg lenset de i en halv time, de brukte 2,5 toms lense-ekjektor som tar ca. 250 liter i minuttet.

Det var da svær gassutvikling fra bensinen. Båten var helt tett, men det lekket bensin fra fatene. Paulsen fortalte at årsaken til brannen og eksplosjonen med 100 % sikkerhet var ankerkjettingen som skapte gnister da den rauset ut. Det samme ble påpekt av skipper Kristiansen. Det var uten tvil en flytende gassbombe de skulle få til kai i Indre Billefjord denne novemberdagen i 1944.

Brant i flere timer

Etter å ha stått i brann i tre timer ble Stortind forsøkt skutt i senk av det tyske batteriet som var stasjonert i Indre Billefjord, da dette mislyktes forsøkte man å slepe vraket ut på fjorden.

Dette mislyktes også da sterk vind førte det utbrente vraket inn mot Suovdi nært Øst-kaia, stedet hvor de i utgangspunktet skulle ha losset. Der sank Stortind og ble lig-

gende på nærmere 5 meters dyp ved Suovdi.

Vraket har gjennom årene rustet mer og mer opp. En periode var hun til stor irritasjon for lokale fiskere i bygda. I 2019 er det stort sett bare propellen som ligger igjen på bunnen.

I fremmed jord

For matros John Bratland fra Laksevåg og fyrbøter Carl Johan Ulriksen fra Drammen endte reisen i Indre Billefjord. De ble først gravlagt ved Øst-kaia, et stykke ovenfor flomålet i Suovdi. Senere ble kroppene gravd opp og flyttet til kirkegården i Indre Billefjord hvor de ligger under samme gravstein den dag i dag.

I fremmed jord, langt borte fra deres hjemsteder. I mange år trodde familien til John Bratland at han hadde blitt gravlagt til sjøs. For noen år siden fikk de hjelp til å lokalisere graven da Anthon Sivertsen fra Indre Billefjord kunne vise hvor graven befant seg. Det ble en sterk opplevelse for John Bratlands grandnevø Torgeir.

Bratland ønsket å se stedet hvor grandonkelen døde, ved hjelp av

Sivertsens lokalkunnskap ble det også mulig. I dag er det ikke mye igjen av dampskipet Stortind, dykkere som var ved vraket i 2013 fant blant annet propellen og rester av bensinfat. Rusten har fjernet de fleste spor.

Kilder:

D/S Stortind - Indre Billefjord 1. november 1944 - Otto H. Næsgård Andersen, Vadsø juli 2017
Sjøforklaring 25. januar 1945, Rettsbok for Vesterålen herredsrett.

John Bratlands grandnevø Torgeir fant graven etter å ha lett i 30 år. FOTO: ANTHON SIVERTSEN

Matros John Bratland ble bare 21 år gammel, i dag hviler han og Carl Johan Ulriksen i fremmed jord på kirkegården i Indre Billefjord. FOTO: PRIVAT

ROGER ALBRIGTSEN
avisa@sagat.no

